

Микола ЦИБ

Ім'я цього священика ще буквально до недавнього часу було невідомим та й зараз відомостей про нього не надто багато. Знали його здебільшого під псевдо, оскільки він був капеланом в лавах Української Повстанської Армії, підтримуючи патріотичний дух воїнів і зміцнюючи в них Христову віру. Отець Кадило, або Пластун, як його називали повстанці, був серед вояків УПА не просто священиком, а й справжнім побратимом, оскільки переживав разом з ними військові будні та бої, труднощі, небезпеки, втрати бойових товаришів і близьких людей...

Майже ніхто серед повстанців не знав справжнього імені о. Кадила. Однак у 13-му томі Літопису УПА йдеться про Перемишльський курінь УПА, створений 1945 року у складі 26-го Тактичного відтинку УПА під назвою «Лемко», де під псевдо «Кадило» й згадується капелан цього куреня о. Василь Шевчук. Дитинство та формування світогляду Василя Шевчука

Майбутній повстанський капелан народився у Стрию на самому початку ХХ ст. – 12 серпня 1903 року у великій сім'ї судового урядника; Василь став одним із семи дітей Івана та Уршулі Шевчуків. Згодом, коли Василеві було 7 років, сім'я Шевчуків переїхала до Дрогобича і замешкала на вулиці Сніжна (сьогодні – вул. Петра Сагайдачного). У 1915 році 12-літній Василь Шевчук вступив на навчання до державної гімназії в Дрогобичі, де навчався 3 роки. Середню школу закінчив у державній гімназії Перемишля, де й склав матуру (випускний іспит) 5 жовтня 1923 року.

Дитинство і юність хлопця припали на незвичайний час, а саме на роки, сповнені героїчною національно-визвольною боротьбою січового стрілецтва, Української Галицької Армії, проголошення Української Народної Республіки та Західно-Української Народної Республіки, злучення УНР і ЗУНР в одну державу, діяльності Української Військової Організації (УВО). Це був час палкого зростання патріотизму як серед інтелігенції і духовенства, так і серед інших суспільних прошарків. Безумовно, все це впливало й на формування світогляду, і виховання патріотично-національних почуттів юного Василя Шевчука. До того ж, патріотичному вихованню майбутнього капелана сприяла позиція самих батьків, борців за волю України: батько старанно прищеплював Василеві любов до рідного краю, а мати, дочка диригента церковного духового оркестру, вихована монахинями-василіянками, дбайливо плекала в синові духовність.

Василько зростав нестримно охочим і допитливим до навчання. Ще від юних літ майбутній душпастир неначе гартував себе до боротьби за незалежність дорогої України. Тож після закінчення середньої школи Василь постановив стати греко-католицьким священиком, а 1923 року вступив до духовної семінарії в Перемишлі. На четвертому році студій батько Василя помер, заповідаючи синові опікуватися молодшими братами й сестрами.

Рукоположення Василя Шевчука та початки душпастирства

Навесні 1930 року Василь Шевчук закінчив духовну семінарію, і 30 березня того ж таки року Перемишльський єпископ Йосафат Коциловський рукоположив його у священничий стан. Першу Службу Божу отець Василь Шевчук відправив 6 квітня 1930 року в дрогобицькому храмі Пресвятої Трійці (сьогодні це катедральний храм Самбірсько-Дрогобицької Єпархії УГКЦ). На початках нововисвячений душпастир служив у селах Дорожеві та Мединичах на Дрогобиччині, а згодом у селах Грушатичах

біля Добромиля, Смереківцях біля міста Горлиці, Павлокомі поблизу міста Динів, Пятковій Руській поряд з містом Бірча на Лемківщині. Скрутні матеріальні умови змушували родину Шевчуків жити в помешканні о. Василя і постійно переїжджати на нове місце його служіння. Це було можливим, оскільки він був неодруженим священиком і не мав власної сім'ї. Саме завдяки його старанням сестри й брати душпастиря здобували освіту.

Громадська діяльність і священиче служіння о. Василя Шевчука

У парохіяльному служінні о. Василь Шевчук ніколи не залишався осторонь громадського життя. Він був одним із активних учасників товариства «Просвіта», організовував селян до культурно-громадського життя, закликаючи відвідувати, наприклад, читальні, крім того, він сам керував хорами. Ревний душпастир мав високий авторитет серед вірян не тільки як священик, а і як патріот та активний громадський діяч і просвітитель.

Парохіяни одразу відчували патріотичні настрої молодого священика. Кожна проповідь о. Василя і виступи в читальнях були спрямовані на підняття національної свідомости та підвищення грамотности сільського населення. Священик-патріот багато говорив про прагнення і потребу українського народу до державної незалежности, за яку потрібно вболівати і боротися аж до самопожертви.

Селяни любили о. Василя, і він мав великий авторитет серед парохіян, а його поява була справжнім святом для будь-якого села. Та це й не дивно, адже о. Василь, служачи вірним, не зважав ані на час, ані на перевтому чи стан здоров'я, ніколи не залишав часу тільки для себе.

На початку Другої світової війни, із приходом гітлерівських військ о. В. Шевчук підтримував зв'язки з українським національно-визвольним підпільним рухом. Слід зазначити, що на початку 1945 року від поляків загинуло кілька греко-католицьких священиків у різних селах: 3 березня в Павлокомі – о. Володимир Лемцьо, 5 березня у Вільшанах – уся родина священика Копистянського (ім'я невідоме), 11 квітня у Берізці – о. Олександр Білик, 15 квітня у Скопові – о. Іван Дем'янчик, у Бабичах – о. Анатолій Сембратович, в Ідебках – о. Орест (прізвище невідоме). Таким чином, багато українських парохій залишилося без священиків. Отже, й о. Василь Шевчук внаслідок цих подій був змушений переховуватися від польської боївки з сусідньої Дилялови, а пізніше – від енкаведистів і польської міліції.

Служіння о. Василя Шевчука як капелана УПА

Заповітною мрією о. Василя Шевчука було капеланство в УПА. Ще коли формувалася дивізія «Галичина», о. В. Шевчук намагався потрапити туди капеланом, та з якихось невідомих причин йому це не вдалося. Проте незадовго він все-таки стає капеланом повстанського куреня полковника Коника. Так, Боже покликання і велика любов до свого народу спонукали його виконувати священичі обов'язки у війську; він відчував серцем, що в той непевний і нелегкий час борцям за волю і кращу долю України священик конче потрібний, тому й подався в лави УПА. Водночас о. Василь зовсім не забував про вірних, які залишалися по селах, не раз він під охороною бійців УПА пробирався до різних сіл, щоб послужити вірянам, позбавленим священичої опіки. Такі «душпастирські вилазки» відбувалися зазвичай у негоду або й вночі задля кращої конспірації; тоді о. Василь і сповідав вірних, і правив Службу Божу та уділяв Святі Таїнства і необхідні треби. Тоді ж він і отримав серед повстанців псевдо Кадило, а в документах іменувався

по-іншому – Пластун. Від того часу о. Кадило разом із вояками переносив усі труднощі в походах, боях, ворожих облавах, був справжнім повстанцем, хіба що без зброї в руках. Скромністю, витривалістю і відданим служінням капелан Кадило заслужив авторитет як серед рядових повстанців, так і серед командування. Він ніколи не падав духом, а на проповідях і під час товариських розмов усіх підбадьорював.

Повстанське життя багатьох надзвичайно виснажувало – довгі переходи і тривалі бої, надто нікчемне харчування (повстанці часто залишалися по кілька днів тільки на воді, лісових ягодах і грибах) багатьом давалися взнаки. Не винятком став і о. Василь: тяжко захворівши, очевидно, запаленням легенів, він залишив сотню, зупинившись в одного римо-католицького священика у словацькому селі Грубов недалеко від Кошиць. Цей вчинок аргументував небажанням бути тягарем для вояків.

Учасник УПА в Закерзонні Іван Кривуцький (псевдо Аркадій) згадує про отця Кадила: «Я знав його особисто, був з ним кілька разів, від квітня до кінця вересня 1945 року. Він був такий жвавий, активний, веселий... Люди його всі шанували. Він відправляв Служби Божі різним сотням – “Бурлаки”, “Ластівка”, “Хріна”, “Громенка”... Його всі любили, а у сотнях – тим паче» .

Без отця Кадила не відбувалося жодне релігійне, національне свято чи урочистості. У своїй книзі спогадів Юрій Борець розповідає про відзначення Свята зброї, яке відбувалося таким чином: «На площі пролунала голосна команда, і всі помарширували до місця свята. Отець Кадило біля прибраного зеленню престолу відправляв Службу Божу, співав хор із сотні повстанців із ближніх сіл. Святочна проповідь курінного капелана викликала сльози. Бо таку проповідь міг виголосити тільки священик-патріот, а це був священик, який поховав десятки своїх друзів-вояків і священиків» . Ось уривок з однієї проповіді на Свято зброї о. Кадила, записаний у згаданій книзі: «Сьогодні у нас велике свято під покровом Матері Божої, покровительки нашого війська. Лише тоді, коли на стороні нашого народу будуть наші оборонці зі зброєю, народ буде жити вільно. Сьогодні наш народ переживає страшні диявольські тортури від наших безбожницьких сусідів. Лише на теренах де наша зброя не допускає ворога, живемо українським життям. Лише в теренах, пильнованих нашою повстанською зброєю, маємо свою Церкву. Такі вільні і веселі обличчя, які я бачу тут сьогодні є ще в інших місцях, де перебувають наші оборонці зі зброєю» .

Загалом священики своєю присутністю в УПА допомагали бійцям зберігати міць духу, витривалість і мужньо переносити терпіння, а також, що найголовніше, підтримували їхню віру і духовне життя. Військові капелани, і о. Кадило в тому числі, сприяли тому, що молоді повстанці гідно долали усі військові труднощі.

Важкі часи для повстанців

Невдовзі після сумнозвісної операції «Вісла», у червні 1947 року, відділ УПА, в якому перебував на той час о. Кадило, отримав наказ від Проводу ОУН і командування УПА здійснити рейд на Захід. Таким чином, 17 червня 1947 р., о 4 годині ранку, сотня Громенка перейшла кордон між Польщею та Чехословаччиною. Це був довгий прорив до Західної Німеччини, важкий та небезпечний. У той час між Польщею, Чехословаччиною та СРСР була домовленість, згідно з якою збройні сили цих держав вели цілеспрямовану боротьбу з УПА. У Словаччині інтелігенція та селяни досить прихильно ставилися до повстанців, а молодь часто навіть просилася до її лав. Та зовсім інша ситуація була з комуністами, які всі сили спрямовували на знищення рейдової сотні. Чеська армія разом із

службою безпеки та спеціальними каральними загонами контролювали чеські населені пункти. Доступ упівцям до сіл, де вони могли б отримати допомогу та підтримку місцевого населення, став просто неможливим. Вояки УПА фізично виснажувались, буквально пухли з голоду, і через набряклі ноги доводилося навіть розрізати халяви чобіт. Харчувалися переважно лісовими ягодами та джерельною водою.

Знущання над отцем у в'язниці та виконання смертного вироку

3-го травня 1948 року о. Кадила схопили чеські органи безпеки і разом з іншими заарештованими повстанцями інтернували до Польщі. Отця Василя Шевчука ув'язнили у Ряшівській в'язниці (Ряшів – теперішній Жешув, пол. Rzeszów, воєводське місто у Польщі). Польські слідчі як тільки могли знущалися над священником, принижували його людську й священничу гідність. Дуже часто в камеру його, загорнутого у рядно, просто приносили непритомного після тортур і побиття й кидали на кам'яну долівку. А коли в'язням роздавали їжу, то священник повз по неї навколішки, бо на ноги просто не міг звестися. У камері, в якій перебував о. Василь, сиділо ще більше десятка в'язнів. Головним з них був бандит з Перемишля, на прізвище Вайда. Хоч він і був кульгавим калікою, проте відзначався нечуваною жорстокістю та садизмом. Вайда часто розважався, примушуючи отця навколішки «везти» його на спині до туалету або ж прогулювався так «верхи» по камері. Згодом нелюда Вайду вбили самі співкамерники, не витримавши його знущань.

Отець Кадило пробув у в'язниці недовго. Микола Терефенко, один із в'язнів, згадує, як у липні 1948 року в тюремній лазні на бетонній стіні хтось видряпав цвяхом хрест і написав: «Отець Кадило – кара смертю», а поруч – теж хрест та ім'я якоїсь жінки. Це зробив хтось із ув'язнених, бо такі настінні написи були своєрідною тюремною хронікою. В'язні, побачивши ці написи, зрозуміли, що священника засудили до смерті.

Ряшівський районний військовий суд над о. Василем Шевчуком відбувся 8 червня 1948 року, а вирок виконали 13 вересня (на жаль, досі в архівах не знайдено самого вироку чи його копії). Завжди лагідне і привітне, втомлене обличчя о. Кадила запам'яталося на ціле життя всім, хто його знав...

У чому могли звинуватити польські судді нашого священника через три роки після закінчення війни? Напевно, згадали, що йому «не поталанило» загинути від рук польських силових структур на початку 1945 року, як багатьом іншим священникам. За що ж було вбито українського священника? За любов до своєї країни? За християнські священничі обов'язки, які він виконував в українському війську? Що було причиною? Ненависть? Страх? Помста? Без сумнівів, вбивці просто боялися цієї людини в рясі, з відкритим, спокійним обличчям, глибоким і вольовим поглядом, міцно і рішуче стиснутими устами, з яких не вирвалося жодного нарікання, благання про пощаду чи прокльону. Так, вони боялися, бо відчували його духовну міць і значущість. Вбиваючи священників, безбожники гадали, що таким чином зможуть знищити духовну і національну свідомість народу. Та не сталося так. Саме завдяки знищеним, замордованим священникам, таким, яким був о. Василь Шевчук, народ черпає сили по нині для зміцнення своєї віри.

Ім'я о. Василя Шевчука сьогодні

Капелан УПА Кадило, о. Василь Шевчук, став мучеником за віру християнську і за свій український народ, показавши своєю жертовністю та щирим і палким патріотизмом приклад справжнього героїзму та подвигу, приклад відданої любові до ближніх, приклад боротьби зі злом аж до самопожертви. За цей подвиг о. В. Шевчука і багатьох,

подібних йому, слід заслужено вшановувати, схилиючи голови перед славними іменами, і плекати пам'ять героїв-борців за правду і свободу як Церкви, так і Народу.

На закінчення

Як бачимо, на долю українського народу та Церкви випало чимало випробувань. І тільки завдяки Христовій вірі, яка не слабшала, не маліла і виявилася незнищеною українська нація вистояла, піднялася з руїни держава і Церква. Можна з упевненістю сказати, що так сталося завдяки Божому Провидінню і стійкості багатьох священиків, котрі в часи лихоліття залишалися вірними високим духовним ідеалам, Батьківщині, Церкві та Христові, не побоявшись страшних випробувань, переслідувань та смерти.

Саме Христова віра, основою якої є любов, передбачає такі поняття, як жертовність, милосердя, доброзичливість до всіх і, врешті-решт, любов до ближніх і до рідного краю, тобто патріотизм. Це все не просто поняття, це – ідеали християнського життя, які потрібно виховувати в собі і ними жити.

Публікацію підготовано за матеріалами:

1. Іван Кривуцький. Отець Василь Шевчук (спогади) // http://www.kapelanstvo.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=79&Itemid=87.
2. Григорій Дем'ян. Василь ШЕВЧУК – о. «Кадило» (Із статті в газеті «Шлях перемоги» 1994, 5 лютого) // www.ukrcenter.com/library.
3. Роман Пастух. Повстанський капелан воскресне в пам'ятнику (Із статті в газеті «За вільну Україну» 1997, 5 квітня) // www.ukrcenter.com/library.
4. Роман Пастух. Полеглий на полі слави воскрес у пам'яті краян // www.ukrcenter.com/library.
5. Володимир Пастух-«Швейко». Із спогадів про капелана о. Кадила // www.ukrcenter.com/library.
6. Омелян Цилюпа. Із спогадів про о. Кадила // www.ukrcenter.com/library.
7. Степан Костик. Отець Кадило – капелан Української Повстанської Армії // www.ukrcenter.com/library.
8. Оксана Сайко. Отець Василь Шевчук – капелан УПА «Кадило» // http://old.ugcc.org.ua/ukr/library/xx_st/shevchuk/.

Микола ЦИБ, Отець Василь Шевчук – вірний душпастир та капелан УПА, в:Слово 2 (42) червень серпень 2010, с. 25-25.